

СЕКЦІЯ 3 ГЕОГРАФІЯ РЕКРЕАЦІЇ ТА ТУРИЗМУ

УДК 911.9

Бучко Ж.І.,
кандидат географічних наук, доцент,
доцент кафедри географії та менеджменту туризму
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

ТЕНДЕНЦІЇ ТУРИЗМУ ТА ТРАНСКОРДОННОЇ СПІВПРАЦІ В КОНТЕКСТІ РЕГІОНАЛЬНИХ СТРАТЕГІЙ РОЗВИТКУ

Проаналізовано тенденції в розвитку туризму і транскордонної співпраці в галузі туризму, викладені в Державній та регіональних стратегіях економічного розвитку України до 2020 року. Представлено й розкрито напрямки розвитку внутрішнього та транскордонного туризму в п'ятнадцяти адміністративних областях відповідно до прийнятих регіональних стратегій розвитку.

Ключові слова: транскордонний туризм, транскордонна співпраця, регіональна стратегія розвитку, стратегічна ціль, операційна ціль, євро регіон.

Проанализированы тенденции в развитии туризма и трансграничного сотрудничества в отрасли туризма, изложенные в Государственной и региональных стратегиях экономического развития Украины до 2020 года. Представлены и раскрыты направления развития внутреннего и трансграничного туризма в пятнадцати административных областях соответственно к принятым региональным стратегиям развития.

Ключевые слова: трансграничный туризм, трансграничное сотрудничество, региональная стратегия развития, стратегическая цель, операционная цель, евро регион.

Buchko Zh.I. TENDENCIES IN TOURISM AND TRANS-BORDER COLLABORATION IN THE CONTEXT OF REGIONAL DEVELOPMENT STRATEGIES

We have analyzed tourism and transborder collaboration tendencies described in statewide and regional Strategies of Economic Development of Ukraine Through 2020. Here, we describe and explain direction of developing internal and transborder tourism in fifteen administrative regions in accordance to the adopted regional development strategies.

Key words: transborder tourism, transborder collaboration, regional development strategy, strategic goal, operational goal, Euroregion.

Постановка проблеми. В контексті євро-інтеграції України набула значного поширення розробка регіональних стратегій, які є одним із головних інструментів реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року (далі – Стратегії) [5]. Серед стратегічних цілей, пріоритетних напрямів та завдань державної регіональної політики значна увага приділяється розвитку туризму та транскордонній співпраці. Зокрема, одним із напрямів досягнення стратегічної цілі 1 «Підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів» визначене раціональне використання природно-ресурсного потенціалу, збереження культурної спадщини та найцінніших природних територій. Для розвитку туризму першочерговими завданнями відповідно Стратегії стають:

використання об'єктів культурної спадщини в туристичній діяльності; розвиток зеленого туризму в сільській місцевості; створення якісного туристичного продукту на основі раціонального використання туристичних ресурсів; визначення зон пріоритетного розвитку туризму шляхом туристичного районування регіонів; формування позитивного іміджу в сфері туризму на зовнішньому та внутрішньому туристичних ринках; створення загальнодержавної інформаційної мережі у сфері туризму та курортів [5].

Розвиток туризму безпосередньо пов'язаний із можливостями транскордонної співпраці, що також відображено у Стратегії як один з напрямів цієї ж стратегічної цілі. Пріоритетними завданнями визначено сприяння

поглибленню економічних, соціальних, науково-технічних, екологічних, культурних та інших відносин між територіальними громадами, їх представницькими органами, місцевими органами виконавчої влади та територіальними громадами, відповідними органами влади інших держав; створення умов для використання організаційних, фінансових, інституційних можливостей суб'єктів і учасників транскордонного співробітництва України в здійсненні заходів щодо реалізації проектів (програм) транскордонного співробітництва; об'єднання зусиль щодо розвитку транскордонного співробітництва, подальшого поглиблення співпраці в рамках Єврорегіонів та активізації роботи з розширення сфер такого співробітництва, ліквідації інфраструктурних перешкод та сприяння провадженню спільної підприємницької діяльності прикордонних регіонів у сфері малого і середнього бізнесу; підвищення ефективності використання зовнішньої допомоги ЄС в рамках Європейського інструменту сусідства та інших доступних Україні програм [5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання транскордонного туризму в Україні розглядали Біль М. (сучасний стан та основні напрямки розвитку транскордонного співробітництва регіонів України в галузі туризму) [3], Василюха Н.В. (дослідження ринку туристичних послуг у контексті транскордонного співробітництва) [4], Зеленко О. (роль єврорегіонів у розвитку туристичної індустрії України) [6], Мікула Н. та Толкованов В. (дослідження процесів транскордонної співпраці в Україні) [7; 8]. Окремі аспекти транскордонного туризму в Україні та на Буковині були також розглянуті нами [1; 2]. Напрямки, що стосуються туризму і транскордонної співпраці, представлені в регіональних Стратегіях розвитку адміністративних областей України [10-24].

Постановка завдання. Метою написання статті стало виявлення стратегічних проблем розвитку туризму та транскордонної співпраці в Україні загалом та в областях, які безпосередньо є прикордонними. Для цього проаналізовано тенденції в розвитку туризму і транскордонної співпраці в галузі туризму, викладені в Державній та регіональних стратегіях еконо-

мічного розвитку України до 2020 р. Подано й розкрито напрямки розвитку внутрішнього і транскордонного туризму в 15-ти адміністративних областях відповідно до прийнятих регіональних стратегій розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Упродовж 2014-2016 рр. регіональні стратегії розвитку були обговорені та затверджені в усіх адміністративних областях України. Ми проаналізували, наскільки важливими є туризм та транскордонне співробітництво для 15-ти областей, які є прикордонними. Простежуються тренди, що дають можливість вести мову про три транскордонні регіони (ТКР): Східний (українсько-російський), Північний (українсько-білоруський), Західний (українсько-польський, українсько-словацький, українсько-угорський, українсько-румунський, українсько-молдовський).

Для областей Східного ТКР (Донецької, Луганської, Харківської та Сумської) виявлені наступні тенденції. В Стратегіях Луганської та Донецької областей з об'єктивних причин не знайшлося місця для питань розвитку туризму, тим більше – транскордонного співробітництва. Головними завданнями регіону є повернення цілісності й вирішення першочергових завдань [13; 18].

Туризм згадується серед операційних цілей у стратегіях розвитку Сумської та Харківської областей. У Сумській області, зокрема, розвитку туризму стосується операційна ціль «Розвиток внутрішнього та в'їзного туризму» (як складова Стратегічної цілі 1 «Розвиток економічного потенціалу»). Туристичним трендом є розвиток у регіоні повноцінної туристичної індустрії як економічної галузі, де на базі використання туристично-рекреаційного потенціалу області будуть створені робочі місця для обслуговування туристів, розвинуто необхідну туристичну інфраструктуру, зокрема, готелі, заклади харчування, ефективну систему туристичного маркетингу і туристичного брендингу території, а також покращено стан рекреаційних зон та водних об'єктів [21].

Аж дві операційні цілі (у складі Стратегічної цілі 1 «Конкурентоспроможність економіки та зростання ВРП» стосуються туризму в Харківській області: 1) розвиток внутрішньообласного рекреаційного та подієвого туризму

як галузі малого та середнього бізнесу, що має високий потенціал створення нових робочих місць і розширення дохідної бази місцевих бюджетів в умовах зростання попиту на послуги туризму і дозвілля з боку населення обласного центру; 2) розвиток внутрішньообласного туризму як економіко- та бюджетотворюючого сектору територіальних громад [22]. Таким чином, розвитку туризму в області приділяється належна увага.

Для областей України, які ми віднесли до Північного ТКР (Житомирська, Київська, Рівненська, Чернігівська), характерними трендами розвитку туризму відповідно до Стратегій є по одній з операційних цілей у складі стратегічної, яка стосується економічного розвитку [14; 17; 20, 24]. Головними тенденціями визначені: туристична промоція областей; створення та просування туристичних брендів; підтримка в належному стані об'єктів історико-культурної спадщини; розвиток інфраструктури туризму; розвиток активних видів туризму, сільського, зеленого, етнокультурного та туризму вихідного дня; сприяння розвитку внутрішнього туризму і реклама місцевих туристичних продуктів; поліпшення стану рекреаційних зон. Питання розвитку транскордонного туризму в зазначених Стратегіях не порушується, хоча більша частина державного кордону цих областей (за винятком незначної частини в Чернігівській області) припадає на українсько-білоруське пограниччя.

Для західних областей України, які безпосередньо межують з країнами Євросоюзу, розвиток туризму і транскордонна співпраця є важливими й актуальними. Це знайшло відображення і в регіональних Стратегіях до 2020 року. Окремі Стратегії визначили туризм як одну зі стратегічних цілей (Вінницька, Волинська, Івано-Франківська, Львівська, Одеська області). Трендом розвитку туризму є підвищення туристично-рекреаційного потенціалу регіону шляхом побудови ефективної системи маркетингу, розвиток туристичної інфраструктури через залучення інвестиційних ресурсів, покращення наявної бази туристичних та оздоровчих об'єктів, залучення до туристичної індустрії приватних підприємців та фізичних осіб, розвиток нетрадиційних

форм туризму, підвищення рівня екологічної безпеки тощо [10-12; 16; 19].

У Стратегії розвитку Волинської області підвищення рівня туристичного потенціалу передбачає такі операційні цілі: підтримка розвитку в'їзного та внутрішнього туризму; формування позитивного іміджу краю на зовнішньому та внутрішньому туристичних ринках; стимулювання розвитку санаторно-курортного туризму та рекреаційної діяльності на природоохоронних територіях; залучення коштів міжнародної технічної допомоги на реалізацію туристичних проектів [12].

У Стратегії розвитку Львівської області акцентована увага на туристичній привабливості (саме так сформульована стратегічна ціль). Операційні цілі стосуються вдосконалення туристичної інфраструктури, збереження архітектурної спадщини й розвитку мистецтва та формування якісного туристичного продукту. Питання розвитку туризму у Львівській області неминуче пов'язане з транскордонною співпрацею, якій призначена окрема стратегічна ціль «Відкриті кордони». Євроінтеграційні процеси в регіоні значною мірою поживляються транскордонною співпрацею, яка спрямована, насамперед, на розв'язання спільних проблем прикордонних регіонів через встановлення взаємовигідних та добросусідських відносин між територіальними громадами, бізнес-середовищами, інституціями громадянського суспільства прикордонних регіонів, мешканцями прикордонних територій. Водночас, ефективність цієї співпраці значною мірою залежить від стану інфраструктури. Виходячи з вищезазначеного, виокремлено наступні два напрямки досягнення цілі «Відкриті кордони»: активізація міжнародного співробітництва та удосконалення прикордонної інфраструктури [19].

Стратегічна ціль «Розвиток туристично-рекреаційної сфери» визначена в Стратегії розвитку Івано-Франківської області та скерована на підвищення туристично-рекреаційного потенціалу регіону шляхом побудови ефективної системи маркетингу, розвиток туристичної інфраструктури шляхом залучення інвестиційних ресурсів, покращення наявної бази туристичних та оздоровчих об'єктів, залучення до туристичної індустрії приватних підприєм-

ців та фізичних осіб, розвиток нетрадиційних форм туризму, підвищення рівня екологічної безпеки [16].

У Стратегіях Закарпатської та Чернівецької областей проблематика туризму представлена по одній операційній цілі [15; 23]. Туризм в Чернівецькій області безпосередньо пов'язують з розвитком транскордонного співробітництва, чому присвячена окрема операційна ціль. Для подальшого підвищення конкурентоспроможності туристичної галузі в зазначених областях передбачається розроблення та виконання обласних комплексних і цільових програм розвитку туризму і ринку туристичних послуг; забезпечення захисту і безпеки туристів; створення умов для розвитку соціальної та ринкової інфраструктури в сфері туризму, розбудови їх матеріально-технічної бази; розширення мережі туристичних інформаційних центрів для забезпечення якісної та достовірної інформації про регіони; розроблення інформаційно-рекламної діяльності.

У Вінницькій області розвиток туризму об'єднують із соціальною сферою (Стратегічна ціль 5 «Розвиток соціальної та туристичної сфери області»). Питання туризму визначені в операційній цілі «Формування цілісного туристичного продукту, здатного максимально задовольнити потреби міжнародного і внутрішнього туризму» [11].

Якісний розвиток туристично-рекреаційної інфраструктури як стратегічна ціль визначено у стратегії розвитку Одеської області. Сформульовані чотири операційні цілі: підвищення якості та конкурентоспроможності туристичного продукту; раціональне використання рекреаційного та туристичного потенціалів регіону; розвиток регіональної інформаційної інфраструктури рекреаційних та туристичних послуг; створення умов для розвитку малого та середнього бізнесу в туристичній сфері [10]. Досягнення цілей можливе через вирішення ряду завдань, серед яких на першому місці – стратегічне планування розвитку прибережних територій, розробка схем їх функціонального зонування; формування конкурентоспроможних кластерів у рекреаційній та туристичній сферах; збереження, захист та відтворення унікальної флори та фауни, природних ландшафтів; розвиток регіональної інформаційної інфраструктури рекреаційних та туристичних послуг; популяризація туристичного продукту через ярмаркову, виставкову та фестивальну діяльність.

Узагальнена картина представленості стратегічних та операційних цілей у регіональних Стратегіях відображена в таблиці 1.

Висновки з проведеного дослідження. За характерними тенденціями в розвитку туризму та транскордонної співпраці виді-

Таблиця 1

Туризм у стратегічних та операційних цілях відповідно до регіональних Стратегій розвитку до 2020-го року

Область	Стратегічна ціль – туризм	Операційні цілі, які стосуються розвитку туризму	Транскордонна співпраця в галузі туризму
Донецька	-	-	-
Луганська	-	-	-
Харківська	-	++	-
Сумська	-	+	-
Чернігівська	-	+	-
Київська	-	+	-
Житомирська	-	+	-
Рівненська	-	+	-
Волинська	+	++++	-
Львівська	+	+++	+
Закарпатська	-	+	-
Ів.-Франківська	+	++	-
Чернівецька	-	+	+
Вінницька	+	+	-
Одеська	+	++++	-

лено 3 транскордонні регіони (ТКР): Східний, Північний та Західний. Виявлено, що Східному та Північному ТКР притаманні розвиток внутрішнього та в'їзного туризму на основі природних та історико-культурних ресурсів з диверсифікацією туристичних послуг. У регіональних Стратегіях цих областей проблеми туризму піднімаються переважно в одній операційній цілі. Західний ТКР орієнтований на посилені розвиток туризму і транскордонну співпрацю. У більшості регіональних Стратегій питання туризму сформульовані в окремих стратегічних цілях, кожна з яких включає 3-4 операційні. Значна увага в цих Стратегіях приділяється транскордонній співпраці в галузі туризму.

Очікується, що реалізація стратегічних та операційних цілей дозволить отримати такі результати: підвищення ефективності просування туристичного потенціалу областей України; створення нових туристичних продуктів та послуг; покращення динаміки розвитку туристичної інфраструктури; збільшення туристичних потоків в регіони; збільшення надходжень від діяльності туристичної галузі до місцевих бюджетів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бучко Ж.І. Транскордонний туризм у контексті євроінтеграції України / Ж.І. Бучко // Науковий вісник ЧНУ: збірник наукових праць. – Чернівці: Чернівецький нац. університет. – 2015. – Вип. 744-745: Географія. – С. 109–111.
2. Бучко Ж. Транскордонні географічні структури у формуванні туристичного регіону Буковини / Ж. Бучко // Українська географія: сучасні виклики : зб. наук. праць : у 3-х т. – К. : Принт-Сервіс, 2016 – Т. II. – С. 45–47.
3. Біль М. Транскордонне співробітництво регіонів України в галузі туризму: сучасний стан та основні напрямки розвитку / М. Біль // Демократичне врядування: Науковий вісник. – 2008. – Вип. 2. – С. 21–24.
4. Василюха Н.В. Розвиток ринку туристичних послуг у контексті транскордонного співробітництва / Н.В. Василюха // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. – 2010. – Вип. 3. – С. 160–165.
5. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.doz.te.gov.ua/data/upload/publication/main/ua/27596/strategija2020.pdf>.
6. Зеленко О.О. Роль євро регіонів у розвитку туристичної індустрії України / О.О. Зеленко // Часопис економічних реформ. – 2013. – № 3(11). – С. 148–155.
7. Мікула Н. Міжтериторіальне та транскордонне співробітництво: [монографія] / Н. Мікула. – Львів: ІРД НАН України, 2004. – 395 с.
8. Мікула Н. Національна доповідь «Сучасний стан та перспективи розвитку транскордонного співробітництва в Україні» (Основні положення проекту) / Н. Мікула, В. Толкованов // Регіональна економіка. – 2010. – № 3. – С. 7–19.
9. Про транскордонне співробітництво: Закон України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2004. – № 45. – Ст. 499 (зі змінами, внесеними згідно із законами № 1833–VI (1833-17) від 21.01.2010 р., ВВР. – 2010. – № 12. – Ст. 116 ; № 5463–VI (5463-17) від 16.10.2012 р. – ВВР. – 2014. – № 4. – Ст. 61).
10. Стратегія економічного та соціального розвитку Одеської області до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://drive.google.com/file/d/0B7gdlvs2BgzrSHFwRXJHQUtRZGc/view>.
11. Стратегія збалансованого регіонального розвитку Вінницької області на період до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://dfrr.minregion.gov.ua/foto/projt_reg_info_norm/2016/02/Strategiya-Vinnichchini-2020.pdf.
12. Стратегія розвитку Волинської області на період до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://voladm.gov.ua/wp-content/uploads/2015/01/strategiya_do_2020_zatv.rar.
13. Стратегія розвитку Донецької області на період до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://dn.gov.ua/wp-content/uploads/3_Strategiya-2020.pdf.
14. Стратегія розвитку Житомирської області на період до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://economy-zt.gov.ua/files/Strateg/strategia2020.pdf>.
15. Стратегія розвитку Закарпатської області на період до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://dfrr.minregion.gov.ua/foto/projt_reg_info_norm/2015/05/Strategiya.pdf.
16. Стратегія розвитку Івано-Франківської області на період до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.if.gov.ua/files/SP_IF_oblast_4.pdf.
17. Стратегія розвитку Київської області на період до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://surdp.eu/uploads/files/Kyivska_RDS_FINAL_UA.pdf.
18. Стратегія розвитку Луганської області до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.loga.gov.ua/sites/default/files/collections/strategy_ukr_20-07-2017.pdf.
19. Стратегія розвитку Львівської області на період до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://shag.com.ua/proekt-strategiya-rozvitku-levivsekoyi-oblasti-na-period-do-20.html>.
20. Стратегія розвитку Рівненської області до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://surdp.eu/uploads/files/Rivnenska_RDS_FINAL_UA.pdf.
21. Стратегія розвитку Сумської області на період до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим

доступу : http://surdp.eu/uploads/files/Sumska_RDS_FINAL_UA_not_approved.pdf.

22. Стратегія розвитку Харківської області на період до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.advblog.net/wp-content/uploads/2016/03/Стратегія-розвитку-Харківської-області-на-період-до-2020-року.pdf>.

23. Стратегія розвитку Чернівецької області

на період до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://bukoda.gov.ua/sites/default/files/doc/PDF/proekt_strategiyi_rozvitku_oblasti_2020.pdf.

24. Стратегія сталого розвитку Чернігівської області на період до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://cg.gov.ua/web-docs/1/2015/03/docs/STR_2020_1.pdf.